

144. Inzaai-experiment voor natuurontwikkeling in de Reggemeander

De familie Busger op Vollenbroek in Enter ontwikkelt zich als particulier natuurbeheerder, naast een gemengd bedrijf (50 ha) met melkvee, varkens en boerderijwinkel. Zij heeft in 2002 een nieuw aangekochte kavel van 8,5 ha in bestemming 'natuur' laten veranderen. De langwerpige kavel, gelegen naast het riviertje Regge, is vervolgens ingericht als een waterberging met een meanderend stroombed, heuvels en laagten.

Gerard Busger heeft het Louis Bolk Instituut advies gevraagd¹ om een dubbel doel te bereiken. Enerzijds wil hij graag enige productie (eerste snede ruwvoer, naweiden met jongvee), anderzijds wil hij graag natuurwaarden realiseren. Extra doelen in de eerste jaren zijn verschraling (d.w.z. tegengaan van verruiging met akkerdistel of ridderzuring) en voorkomen van erosie door verstuing, vertrapping of afspoeling. Om voor subsidie vanuit Programma Beheer in aanmerking te komen, moet het gebied per 2009 (zes jaar na de inrichting) voldoen aan het 'Basispakket 04: (half) natuurlijk grasland'. De eis voor dit pakket is minimaal 15 inheemse plantensoorten inclusief mossen per 25 m². Gerard heeft bovendien de wens om in de Reggemeander het 'Pluspakket 17: nat soortenrijk grasland' te realiseren. Momenteel ontvangt Gerard nog geen beheerssubsidie. Als er vanaf 2009 een vergoeding is, dan wordt de opbrengst van de snede minder belangrijk.

Vanuit deze uitgangspunten is gekozen om het gebied in te zaaien met een mengsel van weidegrassen, Witte klaver en kruiden. Ingezaaide kruiden waren (vanuit ervaringen uit kruiden-in-graslandprojecten LBI): Duizendblad, Margriet, Cichorei, Gewone rolklaver, Pastinaak, Smalle weegbree, Brunel en Reukgras. De weidegrassen (BG11, 15 kg/ha) en de Witte klaver (1,5 tot 2 kg/ha) zijn het vanggewas voor nutriënten en tegen erosie. De kruiden leveren een bijdrage aan de soortrijkdom van de vegetatie op de peildatum in 2009. Het is echter ook belangrijk dat het ingezaaide mengsel niet de vestiging hindert van spontane soorten. Daarom is het mengsel ingezaaid met lage dosering. De rol van Witte klaver is echter tegenstrijdig: enerzijds bevordert haar stikstofbinding de productie en daarmee de afvoer van fosfaat; anderzijds kan zij het soortenaantal verminderen door concurrentie. In laagten in de Reggemeander is in september 2003 hooi uitgestrooid afkomstig van een blauwgrasland op 2,5 km afstand. Dit gebeurde in overleg met Staatsbosbeheer.

Het effect van de inzaai op de vegetatieontwikkeling, productie en natuurwaarde is onderzocht in een proef. In de proef is een vergelijking gemaakt tussen inzaai en spontane ontwikkeling en ook tussen de zaadmengsels met en zonder Witte klaver, kruiden of hooi. Dit leidde tot zeven varianten die in vier herhalingen op 4 april 2003 zijn ingezaaid (tabel 1).

Tabel 1: Experiment met inzaai in de Reggemeander te Enter: aantal overblijvende soorten per 25 m², productie van de eerste snede en bedekking door de vegetatie in 7 varianten van inzaai; gemiddelden van vier herhalingen.

Variant	1	2	3	4	5	6	7
BG11 (15 kg/ha)	ja	ja	ja	ja	ja	ja	nee
Witte klaver (1,5-2 kg/ha)	ja	ja	ja	nee	nee	nee	nee
Kruiden (Kr) of Hooi (Ho)	Kr	Ho	nee	Kr	Ho	nee	nee
aantal soorten/25 m ² juni 2003	14,3	9,3	10,0	15,8	10,8	9,8	14,5
aantal soorten/25 m ² juni 2005	17,8	19,8	17,5	21,5	24,5	19,0	19,8
Productie 1 ^e snede juni 2005 (ton ds/ha)	3,2	2,0	2,9	3,1	2,3	2,3	2,8
bedekking totaal 2003 (op 5% geschat)	65	65	60	55	60	60	40
bedekking totaal 2005 (op 5% geschat)	95	100	95	90	95	90	95
bedekking klaver 2005 (op 5% geschat)	45	45	35	20	25	25	40

¹ In het kader van een project gecoördineerd door Stichting Stimuland en bekostigd door de provincie Overijssel.

Het natuurhooi werd op 25 september 2003 uitgestrooid. In drie achtereenvolgende jaren 2003-2005 zijn de soorten en hun hoeveelheid per 25 m² gemeten. Op 15 juni 2005 is de opbrengst bepaald in steekproeven van ca. 4 m². Bij de beoordeling van het soortenaantal zijn de overblijvende soorten geteld en blijven de éénjarigen (onkruiden) buiten beschouwing.

In 2005, drie jaar na de inzaai, blijken in alle varianten meer dan 15 overblijvende soorten per 25 m² voor te komen (tabel 1). Het hoogste gemiddelde soortenaantal kwam voor bij BG11 met hooi (variant 5), namelijk: 24,5. Het soortenaantal was hier significant hoger dan in de variant met BG11 en Witte klaver (variant 3). In het eerste jaar 2003 haalde alleen het kruidenveldje zonder klaver (variant 4) de drempelwaarde. De gemiddelde productie in 2005 varieerde tussen de 2 en 3,2 ton ds/ha; statisch gezien was er echter geen verschil. Dat geldt ook voor de gemeten totale bedekking van de vegetatie. Een natte plek binnen de proef werkte storend op de aangelegde verschillen. Wel bleek het aandeel klaver significant groter in de varianten waar de Witte Klaver is ingezaaid. In het eerste jaar 2003 waren de spontane veldjes duidelijk kaler dan de rest. Verder zijn in het proefgebied, en met name in de hooiveldjes, liefst 7 soorten gevonden die voorkomen in de natuurdoeltypen van een Pluspakket. Bijvoorbeeld het Moeraskartelblad, geïntroduceerd via het hooi (zie foto).



Gerard Busger vond de maaisnede van juni 2005 lichter dan verwacht. Bij het naweiden door jongvee in 2004, tekenden urineplekken zich al scherp af. Gerard verwacht dat de productie nog iets zal toenemen door een betere beworteling. De inzaai met kruiden gaf in mei 2005 een fraai aspect aan het gebied; vooral Margriet en Reukgras waren opvallend (zie foto). Op zandige nog dun begroeiende koppen is juist



Rolklaver goed aangeslagen. Cichorei en Pastinaak zijn na twee jaar vrijwel verdwenen. Smalle weegbree en Duizendblad staan nog overal maar blijven meest klein. Van de Brunel kwam niets terecht.

Op gebied van wilde planten is in de Reggemeender veel te beleven. Bijzondere soorten uit naastgelegen randen verspreiden zich in het terrein, bijvoorbeeld Bosbies en Blaaszegge. Vestiging uit oud zaad van Melkviooltje en Draadrus indiceert dat hier eerder al schraal hooiland was. Op slikkige plaatsen vestigden zich Bruin Cypergras, Kleine kattestaart en Pilvaren; erg zeldzame pioniers van open, niet zure, natte

plekken. Maar ook knelpunten bij de ontwikkeling van extensief beweid grasland dienen zich aan: pitrus en jonge wilgen.

De volgende conclusies kunnen getrokken worden. Het blijkt dat er op de locatie van de familie Busger geen reden was tot zorg wat betreft de drempel van 15 soorten. Inzaaien van kruiden was niet noodzakelijk. In alle proefveldjes samen (1152 m²) zijn zelfs 104 plantensoorten gevonden. De proef geeft de indicatie dat gebruik van hooi uit een nabij gelegen natuurgebied, effectief is om een soortenrijke vegetatie te ontwikkelen. Zoals verwacht, onderdrukt Witte klaver in zekere mate het soortenaantal. Waarschijnlijk heeft de klaver, buiten de natte plekken, wel bijgedragen aan de productie. Een goed advies lijkt: een lage dosering BG11 en Witte klaver met verspreiden van geschikt hooi.

Frans Smeding en Nick Eekeren
 f.smeding@louisbolk.nl, n.vaneeekeren@louisbolk.nl

